

УДК 346.1+346.5

О.Р. ЗЕЛЬДІНА, д-р юрид. наук, професор,
завідуюча сектором проблем реалізації господарського законодавства
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиції, модернізація, законодавство, економіка, системний характер.

Проаналізовано проблеми, які негативно впливають на рівень інвестиційної привабливості країни. Запропоновано напрями модернізації законодавства України, які будуть сприяти підвищенню інвестиційної привабливості держави. Зазначено, що модернізація законодавства повинна мати системний, реформаторський характер, у такому випадку є всі шанси на значне підвищення рівня надходження інвестицій в економіку України.

Вступ. Рівень інвестиційної привабливості країни прямо залежить від процесів, що відбуваються в економіці держави. Це взаємопов'язані категорії. З одного боку, позитивна динаміка розвитку економіки сприяє збільшенню інвестиційної привабливості держави. З іншого, — чим більше проблем в економіці, тим нижчий рівень інвестиційної привабливості країни, проте тим більше інвестицій потребує держава для вирішення наявних проблем. На сьогодні Україна повинна вирішити дуже складне завдання, а саме збільшити обсяги інвестиційних надходжень в умовах економічної нестабільності. Лише інвестиційні надходження спроможні забезпечити сталий розвиток України. Проте статистика демонструє несприятливі тенденції в сфері залучення інвестицій, зниження інвестиційної активності інвесторів в Україні. Якщо в першому кварталі 2016 р. прямі іноземні інвестиції склали 1370 млн дол. США, то у четвертому кварталі 2016 р. — 46 млн дол. США [1]. Крім незадовільного стану економіки, зменшення інвестиційного потоку обумовлено низкою причин, які значно знижують рівень інвестиційної привабливості країни й тому потребують негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато авторів присвячують свої роботи аналізу проблем, які перешкоджають підвищенню інвестиційної привабливості України, а саме: І.І. Павленко, К.О. Удовича, В.В. Попадинець, А.О. Гура, М.Ю. Трохименко, А.В. Гречко та ін. Проте питання, пов'язані з пошуком шляхів підвищення інвестиційної привабливості України, не знайшли належного відображення в науковій літературі.

Мета статті — окреслити коло проблем, які негативно впливають на рівень інвестиційної привабливості країни, та запропонувати на-

прями модернізації законодавства України, які сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості держави.

Результати дослідження. Науковці розглядають різні проблеми, які тим чи іншим чином негативно позначаються на інвестиційній привабливості України. У першу чергу, негативним фактором для інвесторів є бойові дії у східних регіонах України. «Нові прямі іноземні інвестиції в країну різко скоротились після початку війни» [2]. Це підтверджують і статистичні дані. Так, у 2013 р. прямі іноземні інвестиції склали 4499 млн дол. США, а в 2014 р. — 410 млн дол. США, тобто зменшились у десять разів [1]. Проте сьогодні цей фактор не є визначальним, адже підприємці адаптувалися до цієї ситуації, що вже відобразилося на інвестиційному потоці, й у 2016 р. рівень прямих іноземних інвестицій склав 3176 млн дол. США [1]. Водночас необхідно враховувати, що такий рівень інвестиційних надходжень не може вирішити наявні проблеми в економіці України та більш ніж удвічі нижчий за рівень інвестиційних надходжень у 2012 р. (8401 млн дол. США [1]), тобто до початку воєнних дій.

Наступною, не менш значущою, проблемою є нестабільність законодавства України, яка сприяє відтоку потенційних інвесторів [3, с. 94]. Про нестабільність українського законодавства як перешкоду для залучення інвестицій говорили неодноразово науковці та державні посадовці, однак у цій сфері немає позитивних змін. Особливо негативно на інвестиційному іміджі України позначаються постійні зміни податкового законодавства. Для вирішення цього питання необхідні норми права, які гарантують стабільність податкового законодавства, проте на практиці ці норми постійно порушує парламент. Тож передовсім високопосадовці повинні навчитися виконувати чинні законодавчі акти, тоді й проблем буде значно менше.

Корупція стала невід'ємною характеристикою української дійсності: «Корупція є однією з найбільш істотних причин слабкого інвестиційного клімату в Україні» [4, с. 42]. І чим більше у державі ухвалюють законів, спрямованих на боротьбу з корупцією, тим витонченішими стають методи корупціонерів. Проблема у тому, що законодавець вирішує питання фрагментарно й із запізненням. Водночас уже

на стадії ухвалення законів можна побачити норми, які уможлиблюють створення корупційних схем. Проте ці норми права законодавець змінює тільки після того, як стають відомими зловживання на сотні мільйонів доларів США. Тому основним завданням для законодавця є не допускати ухвалення законів, які містять норми права, що можуть бути використані у корупційних цілях. Нині всі законодавчі акти повинні бути ретельно перевірені на наявність корупційної складової, але практика демонструє, що ця процедура є формальністю, яка не дає змоги виявити проблемні моменти. Зазначене свідчить, що назріла необхідність розробки спеціального механізму виявлення норм права, які можна використовувати в корупційних цілях, й не допускати їхнього упродовження. Законодавець повинен забезпечити ухвалення законів, які чітко визначають ті чи інші процедури й не дають змоги чиновникам самотійно ухвалювати рішення, на свій розсуд.

Ще однією проблемою для інвесторів є зарегульованість процедур у сфері підприємницької діяльності. На це вказують науковці та практики, наприклад А.О. Гура [5, с. 192], М.Ю. Трохименко, А.В. Гречко [6, с. 129]. Для вирішення цієї проблеми законодавець постійно ухвалює нормативно-правові акти, спрямовані на спрощення різних процедур у сфері підприємництва. Серед таких нормативно-правових актів доцільно виділити Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 р. [7]. Цей Закон передбачає перехід від обов'язкового до добровільного використання печаток юридичними особами. Проте прагнучи вирішити проблему зарегульованості у сфері підприємницької діяльності, законодавець не врахував моменти, що матимуть негативні наслідки для інвесторів, а також для інвестиційного іміджу України. Насамперед, законодавець не запропонував дієвих механізмів захисту інвесторів від «недобросовісних» підприємців. У законодавстві не встановлено, яким чином суб'єкт підприємництва зобов'язаний підтверджувати справжність підпису на документі. Отже, намагаючись спростити процедуру ведення підприємницької діяльності, законодавець ускладнив для інвестора, особливо іноземного, процедуру підтвердження автентичності до-

говору та інших документів. Так, названим вище Законом України доповнено Господарський кодекс України ст. 58¹, де передбачено, що суб'єкт господарювання *може* мати печатки, для виготовлення яких одержання будь-яких документів дозвільного характеру *не передбачається*. Також ч. 1 ст. 181 Господарського кодексу України зазнала змін та передбачає, що господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Таким чином, господарський договір буде дійсним за наявності тільки підписів сторін. І навіть печатка не свідчить про справжність підписів і законність повноважень осіб, які підписали договір, оскільки для виготовлення печаток отримання будь-яких документів дозвільного характеру не потрібно. Тому вимога наявності відбитку печатки на документі стала звичайною бюрократичною перепоною, а не підтвердженням достовірності документа чи повноважень особи, яка підписала такий документ. Для запобігання негативним наслідкам відміни обов'язковості печаток законодавець повинен був значно посилити відповідальність за виготовлення печаток особами, які не мають на це законних підстав, а також за підписання господарських договорів особами, які не мають на це законних повноважень. Також невід'ємною частиною господарського договору повинен стати документ, який підтверджує повноваження підписантів господарського договору. В іншому випадку запропоноване законодавцем спрощення ведення підприємницької діяльності неминуче призведе до збільшення кількості шахрайських дій. І це аж ніяк не сприятиме поліпшенню інвестиційного іміджу України, а матиме зворотний ефект. По-друге, законодавець не усунув суперечливість норм права. Так, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 р. закріплює зміни і доповнення до Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів, проте не передбачає змін до ст. 44, 85 Податкового кодексу України, що нівелює правило про добровільність використання печаток. Тобто відсутній системний підхід законодавця до зміни норм права. Для усунення цієї прогалини на розгляд Верховної Ради України внесено проект Закону України «Про

внесення змін до Податкового кодексу України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні» [8]. Однак ці нюанси не вирішують проблему в цілому.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» ухвалено понад три роки тому, проте значних змін у сфері покращення інвестиційної привабливості України не відбулося. Це демонструє, що скасуванням обов'язковості печаток або іншими фрагментарними змінами законодавства вирішити глибинні проблеми, що негативно впливають на рівень інвестиційної привабливості України, неможливо. Аналіз свідчить, що побіжний, не змістовний характер змін та доповнень до законодавства України не в змозі вирішити наявні проблеми та покращити інвестиційний імідж держави.

Таким чином, для реального, а не декларативного підвищення інвестиційного іміджу України доцільно забезпечити не фрагментарні зміни та доповнення норм права, а системну модернізацію законодавства України.

Пріоритетними напрямками модернізації законодавства України з метою покращення її інвестиційного іміджу, є:

1. Забезпечення системного й уніфікованого регулювання інвестиційних відносин. На цей час багато норм права, що регулюють інвестиційні відносини, відрізняються заплутаністю та розпорошеністю по різних нормативно-правових актах. Як наслідок, інвестору дуже складно орієнтуватись у численних нормах українського законодавства. Тому законодавець повинен забезпечити чіткість і системність норм права у сфері інвестиційної діяльності.

2. Створення діючих, а не декларативних гарантій захисту прав інвесторів. На сьогодні гарантії захисту прав інвесторів, передбачені законодавством України, мають декларативний характер і не забезпечують інвестору можливість захисту від незаконних дій органів державної влади, посадових осіб та недобросовісних партнерів. Держава повинна запропонувати інвестору гарантії, здатні вирішити його проблеми, і такі, якими інвестор зможе скористатися на практиці. Утім найчастіше закон передбачає, наприклад, гарантію незмінності законодавства, а органи державної влади відмовляються виконувати норми права, при цьому відсутній дієвий механізм їхнього спону-

кання до дотримання гарантій, які пропонує держава.

3. Забезпечення стабільності податкового законодавства. Непередбачуваність податкового законодавства не дає інвесторам змоги спланувати свою підприємницьку діяльність. Тому назріла необхідність не тільки законодавчо встановити принцип стабільності податкового законодавства, а й забезпечити його практичне виконання.

4. Забезпечення доступності й чіткості процедур у сфері підприємництва. Норми права, які встановлюють порядок здійснення підприємницької діяльності, повинні передбачати доступні процедури, чітко визначені законодавцем, щоб не допускати зловживань недобросовісних підприємців і корупціонерів.

5. Створення прозорої судової системи, а також забезпечення своєчасного виконання рішень судових органів. Питання створення незалежної прозорої судової системи законодавець намагається вирішити десятиріччями. За цей період було неодноразово змінено судову систему України. Останні зміни в цій сфері відбулись у 2016 році, а саме змін зазнала Конституція України [9] у частині регулювання питань здійснення правосуддя, а також Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [10], який змінює порядок судоустрою в Україні. Доцільно відмітити, що аналіз новітніх норм права в сфері судоустрою демонструє, що відбулися косметичні зміни, які не забезпечують судовий захист європейського рівня.

Висновки. Доцільно зазначити, що на сьогодні Україна проголосила курс на зближення національного законодавства та законодавства ЄС. Тому модернізація законодавства, спрямована на забезпечення підвищення інвестиційного іміджу України, повинна мати системний, реформаторський характер, а не орієнтуватись на фрагментарне вирішення поодиноких проблем. Якщо ж зазначені напрями модернізації законодавства України буде дотримано, то є всі шанси на значне підвищення рівня надходження інвестицій в економіку України, як іноземних, так і національних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прямые иностранные инвестиции (Украина). URL: <http://index.minfin.com.ua/index/fdi/> (дата звернення 05.06.2017).

2. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир. URL: <https://voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua/> (дата звернення 03.06.2017).
3. Павленко І.І., Удовиця К.О. Застосування іноземного досвіду у вдосконаленні інвестиційного законодавства України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 3 (1). С. 93–97.
4. Попадинець В.В. Інвестиційний клімат України у глобальній економічній системі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 7. С. 40–44.
5. Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія «Економіка»*. 2015. № 15. С. 188–196.
6. Трохименко М.Ю., Гречко А.В. Інвестиційний клімат в Україні: проблеми формування та заходи поліпшення. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2013. № 34. С. 123–130.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу: Закон України від 15.04.2014 № 1206-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 24. Ст. 885.
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні: Проект Закону України від 06.06.2017 № 6543. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61953 (дата звернення 05.06.2017).
9. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

REFERENCES

1. Prjamyje inostrannye investicii (Ukraina). URL: <http://index.minfin.com.ua/index/fdi/> [in Russian].
2. Pryamy inozemni investyciyi v Ukrayini: vijna i mir. URL: <https://voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua/> [in Ukrainian].
3. Pavlenko I.I., Udovycya K.O. Zastosuvannya inozemnogo dosvidu u vdoskonaleni investycijnogo zakonodavstva Ukrayiny. *Problemy i perspektivy rozvytku pidpryyemnyctva*. 2015. No. 3(1): 93–97 [in Ukrainian].
4. Popadynecz' V.V. Investycijnyj klimat Ukrayiny u global'nij ekonomichnij systemi. *Naukovyj visnyk Mukachivs'kogo derzhavnogo universytetu*. 2015. No. 7: 40–44 [in Ukrainian].
5. Gura A.O. Investycijnyj klimat v Ukrayini: suchasnyj stan ta napryamky pokrashhennya. *Zbirnyk naukovyh pracz' Xarkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni G.S. Skovorody. Seriya «Ekononika»*. 2015. No. 15: 188–196 [in Ukrainian].
6. Trohymenko M.Yu., Grechko A.V. Investycijnyj klimat v Ukrayini: problemy formuvannya ta zahody polipshennya. *Aktual'ni problemy ekonomiky ta upravlinnya*. 2013. No. 34: 123–130 [in Ukrainian].
7. Pro vnesennya zmin do deyakyh zakonodavchyh aktiv Ukrayiny shhodo sproshhennya porjadku vidkryttya

- biznesu: Zakon Ukrainy vid 15.04.2014 No. 1206-VII. *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*. 2014. No. 24. St. 885 [in Ukrainian].
8. Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrainy shhodo polipshennya investycijnogo klimatu v Ukraini: Proekt Zakonu Ukrainy vid 06.06.2017 No. 6543. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61953 [in Ukrainian].
  9. Konstytuciya Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 No. 254k/96-VR. *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*. 1996. No. 30. St. 141 [in Ukrainian].
  10. Pro sudoustrij i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 No. 1402-VIII. *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*. 2016. No. 31. St. 545 [in Ukrainian].

Надійшла 07.06.2017

Е.Р. Зельдина

Институт экономико-правовых исследований
НАН Украины, г. Киев

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Проанализированы проблемы, негативно влияющие на уровень инвестиционной привлекательности страны. Предложены направления модернизации законодательства Украины, которые будут способствовать повышению

инвестиционной привлекательности государства. Отмечено, что модернизация законодательства должна иметь системный, реформаторский характер, в этом случае есть все шансы на значительное повышение уровня поступления инвестиций в экономику Украины.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, инвестиции, модернизация, законодательство, экономика, системный характер.

O.R. Zeldina

Institute of Economic and Legal Researches
of the NAS of Ukraine, Kyiv

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE: PROBLEMS AND DIRECTIONS OF MODERNIZATION OF LEGISLATION

The article analyzes the problems that negatively affect the level of investment attractiveness of the country and suggests directions of modernization of the legislation of Ukraine, which will enhance the investment attractiveness of the state. It is noted that the modernization of legislation should have a systemic, reformatory nature, in this case, there is every chance for a significant increase in the level of investment in the economy of Ukraine.

Keywords: investment attractiveness, investments, modernization, legislation, economy, system character.